

KHIẾU NẠI VÀ GIẢI QUYẾT KHIẾU NẠI TRONG HOẠT ĐỘNG BẦU CỬ (COMPLAINTS AND COMPLAINT RESOLUTION IN ELECTORAL ACTIVITIES)

ThS. LÊ BÁ ĐỨC

Trường Đại học Kinh tế - Luật, Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.

Thông tin bài viết:

Từ khóa: Khiếu nại; giải quyết khiếu nại; bầu cử; đại biểu dân cử.

Lịch sử bài viết:

Nhận bài : 15/1/2026

Hoàn thành phản biện: 02/2/2026

Duyệt đăng : 10/2/2026

Tóm tắt:

Bầu cử là sự kiện quan trọng trong sinh hoạt chính trị của đất nước và Nhân dân. Bầu cử bao gồm rất nhiều các hoạt động cụ thể được thực hiện bởi các cơ quan nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức xã hội và các cá nhân khác, quá trình này khó tránh khỏi có những sai sót hoặc có thể bị cá nhân, tổ chức lợi dụng để thực hiện hành vi trái pháp luật nhằm vụ lợi. Những sai sót, vi phạm pháp luật trong bầu cử làm ảnh hưởng đến quyền, lợi ích của cử tri, của những người ứng cử và cả cá nhân, tổ chức khác. Vì vậy, quyền khiếu nại được xem như một cách thức bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của cá nhân, tổ chức. Bài viết trình bày các quy định pháp luật về khiếu nại và giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử, đồng thời phân tích các bất cập về vấn đề này; trên cơ sở đó, đề xuất một số kiến nghị hoàn thiện các quy định pháp luật trong lĩnh vực này.

Article Information:

Keywords: Complaints; complaint resolution; elections; elected representatives.

Article History:

Received : 15 Jan 2026

Review completed : 02 Feb 2026

Approved : 10 Feb 2026

Abstract:

Elections are a crucial event in the political life of the country and its people. They encompass numerous specific activities carried out by state agencies, socio-political organizations, social organizations, and individuals. Therefore, errors are inevitable, and individuals or organizations may exploit the system to commit illegal acts for personal gain. These errors and violations of the law in elections affect the rights and interests of voters, candidates, and other individuals and organizations. Thus, the right to appeal is considered a way to protect the legitimate rights and interests of individuals and organizations. This article presents the legal regulations on appeals and their resolution in election activities, and analyzes the shortcomings in this area; based on this, the article proposes improvements to these legal regulations.

1. Đặt vấn đề

Khiếu nại là một trong những quyền cơ bản của con người, được ghi nhận và cam kết thực hiện. Điều 8 bản Tuyên ngôn toàn thế giới về Nhân quyền năm 1948 khẳng định: “Mọi người đều có quyền khiếu nại có hiệu

quả tới các cơ quan pháp lý quốc gia có thẩm quyền, chống lại những hành vi vi phạm các quyền căn bản mà Hiến pháp và pháp luật đã thừa nhận”¹. Ở Việt Nam, quyền khiếu nại cũng được ghi nhận từ sớm trong các triều đại phong kiến thông qua việc xác lập quy trình

¹ Lê Diên, *Tuyên ngôn toàn thế giới về Nhân quyền*, Tạp chí Xưa và nay, số 3, năm 1998, tr. 19.

SỐ ĐẶC BIỆT CHÀO MỪNG NGÀY BẦU CỬ ĐẠI BIỂU QUỐC HỘI KHÓA XVI VÀ ĐẠI BIỂU HỘI ĐỒNG NHÂN DÂN CÁC CẤP NHIỆM KỲ 2026-2031

giải quyết khiếu nại để người dân có thể sử dụng quyền khiếu nại của mình². Tuy nhiên, quyền khiếu nại chính thức trở thành một quyền chính trị - pháp lý cơ bản của công dân kể từ khi được ghi nhận tại Điều 29 Hiến pháp năm 1959. Hiện nay, quyền khiếu nại tiếp tục được khẳng định, mở rộng và hoàn thiện qua các bản Hiến pháp. Điều 30 Hiến pháp năm 2013 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) ghi nhận:

“1. Mọi người có quyền khiếu nại, tố cáo với cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền về những việc làm trái pháp luật của cơ quan, tổ chức, cá nhân;

2. Cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền phải tiếp nhận, giải quyết khiếu nại, tố cáo. Người bị thiệt hại có quyền được bồi thường về vật chất, tinh thần và phục hồi danh dự theo quy định của pháp luật;

3. Nghiêm cấm việc trả thù người khiếu nại, tố cáo hoặc lợi dụng quyền khiếu nại, tố cáo, để vu khống, vu cáo, làm hại người khác”.

Như vậy, có thể hiểu, khiếu nại là việc cá nhân, tổ chức theo thủ tục do pháp luật khiếu nại quy định, đề nghị cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền xem xét lại quyết định hành chính, hành vi hành chính của cơ quan hành chính, của người có thẩm quyền trong cơ quan hành chính khi có căn cứ cho rằng quyết định hoặc hành vi đó là trái pháp luật, xâm phạm đến quyền, lợi ích hợp pháp của mình³.

Bầu cử là một quyền chính trị quan trọng của công dân, đóng vai trò cốt lõi trong việc xây dựng bộ máy nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa vững mạnh. Bằng lá phiếu của mình, Nhân dân trực tiếp lựa chọn người đại diện đủ đức, đủ tài vào các cơ quan dân cử. Nói cách khác, bầu cử là phương thức

quan trọng mang tính nền tảng tạo lập nên cơ sở chính trị - pháp lý vững chắc của đất nước. Thông qua hoạt động bầu cử, Nhân dân chính thức thừa nhận những đại biểu dân cử là người đại diện xứng đáng của mình. Do đó, sự tham gia của Nhân dân, của xã hội vào cuộc bầu cử không chỉ đơn giản là việc đi bỏ phiếu mà là sự tham gia vào đời sống chính trị của Nhân dân từ các quy trình khác nhau của hoạt động bầu cử như: ứng cử, hiệp thương, vận động bầu cử, bỏ phiếu... Từng quy trình trong hoạt động bầu cử đều phải được tiến hành khách quan, công bằng, đúng pháp luật. Những sai phạm trong từng quy trình của hoạt động bầu cử đều có thể ảnh hưởng đến việc thực hiện quyền bầu cử của công dân. Do đó, pháp luật quy định về quyền bảo vệ quyền - tức là quyền khiếu nại trong hoạt động bầu cử. Bên cạnh đó, pháp luật cũng quy định về vấn đề giải quyết các khiếu nại trong hoạt động bầu cử.

2. Khái quát về khiếu nại trong hoạt động bầu cử

Khiếu nại trong hoạt động bầu cử là một biểu hiện cụ thể của quyền khiếu nại - một quyền chính trị, pháp lý cơ bản của công dân được Hiến pháp và pháp luật ghi nhận, bảo đảm thực hiện. Trong tiến trình phát triển của pháp luật bầu cử Việt Nam, mặc dù phạm vi, cách thức và cơ chế thực hiện quyền này ở từng giai đoạn có sự khác nhau, nhưng quyền khiếu nại trong hoạt động bầu cử luôn được thừa nhận như một phương thức pháp lý để công dân bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình, đồng thời góp phần bảo đảm tính hợp pháp, công bằng, dân chủ và khách quan của quá trình bầu cử.

Hiện nay, theo Luật Bầu cử đại biểu Quốc hội (ĐBQH) và đại biểu Hội đồng nhân dân

² Ngô Sĩ Liên, *Đại Việt Sử ký toàn thư*, Tập 1, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội, năm 2004, tr. 401.

³ Nguyễn Mạnh Hùng, *Thuật ngữ pháp lý*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, năm 2012, tr. 232.

SỐ ĐẶC BIỆT CHÀO MỪNG NGÀY BẦU CỬ ĐẠI BIỂU QUỐC HỘI KHÓA XVI VÀ ĐẠI BIỂU HỘI ĐỒNG NHÂN DÂN CÁC CẤP NHIỆM KỲ 2026-2031

(HĐND) năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), công dân có quyền khiếu nại những hành vi vi phạm trong hoạt động bầu cử. Với tư duy đó, quyền khiếu nại trong hoạt động bầu cử là nhu cầu chính đáng của công dân yêu cầu chủ thể có thẩm quyền xem xét lại các quyết định được ban hành hoặc hành vi hành chính được thực hiện trong các quy trình khác nhau của hoạt động bầu cử khi họ cho rằng quyết định, hành vi đó là trái pháp luật, xâm phạm đến quyền và lợi ích hợp pháp của mình. Khi sử dụng quyền khiếu nại trong hoạt động bầu cử, các chủ thể luôn hướng đến mục tiêu là bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình.

Từ đây, có thể hiểu, khiếu nại trong hoạt động bầu cử là việc công dân theo thủ tục do pháp luật quy định, đề nghị chủ thể có thẩm quyền giải quyết khiếu nại xem xét lại quyết định hoặc hành vi trong các quy trình khác nhau của hoạt động bầu cử khi có căn cứ cho rằng quyết định hoặc hành vi đó là trái pháp luật, xâm phạm đến quyền và lợi ích hợp pháp của mình.

Từ khái niệm nêu trên, có thể nhận diện một số đặc điểm pháp lý cơ bản của khiếu nại trong hoạt động bầu cử như sau:

Thứ nhất, khiếu nại trong hoạt động bầu cử là quyền của chủ thể có quyền và lợi ích hợp pháp bị tác động trực tiếp bởi quyết định hoặc hành vi phát sinh trong hoạt động bầu cử. Đây là đặc điểm có ý nghĩa đặc biệt quan trọng trong việc xác định tư cách của người khiếu nại. Không phải mọi cá nhân quan tâm đến hoạt động bầu cử đều có quyền khiếu nại, mà chỉ người cho rằng quyền và lợi ích hợp pháp của mình bị ảnh hưởng trực tiếp bởi quyết định hoặc hành vi cụ thể trong hoạt động bầu cử mới có quyền thực hiện việc khiếu nại. Chính dấu hiệu bị tác động

trực tiếp này tạo nên tính đặc thù của chủ thể khiếu nại trong hoạt động bầu cử, đồng thời là căn cứ để phân biệt khiếu nại với các hình thức thực hiện quyền khác như: kiến nghị, phản ánh hoặc góp ý đối với công tác bầu cử.

Thứ hai, đối tượng của khiếu nại trong hoạt động bầu cử là quyết định hoặc hành vi của chủ thể có thẩm quyền thực hiện các quy trình khác nhau của hoạt động bầu cử. Đối tượng này mang tính chuyên biệt, bởi không phải mọi quyết định hoặc hành vi quản lý nhà nước đều thuộc phạm vi của khiếu nại trong hoạt động bầu cử, mà chỉ những quyết định hoặc hành vi gắn trực tiếp với các công đoạn, thủ tục, quy trình bầu cử theo quy định của pháp luật mới là đối tượng của quyền khiếu nại này. Đó có thể là các quyết định hoặc hành vi liên quan đến việc lập danh sách cử tri, giới thiệu người ứng cử, lập và niêm yết danh sách người ứng cử, tổ chức bỏ phiếu, kiểm phiếu, xác định kết quả bầu cử và các công việc khác có liên quan đến quá trình bầu cử. Việc xác định đúng đối tượng khiếu nại có ý nghĩa quan trọng trong việc xác định đúng thẩm quyền, trình tự, thủ tục giải quyết và bảo đảm áp dụng chính xác pháp luật bầu cử.

Thứ ba, việc khiếu nại và giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử được thực hiện theo thủ tục hành chính. Theo Từ điển Luật học của Viện Khoa học pháp lý (nay là Viện Chiến lược và Khoa học pháp lý, Bộ Tư pháp), thủ tục hành chính là cách thức và trình tự thực hiện thẩm quyền quản lý nhà nước của các chủ thể quản lý hành chính nhà nước và cách thức tham gia vào công việc quản lý hành chính nhà nước của các cơ quan, tổ chức, cá nhân nhằm thực hiện các quyền và nghĩa vụ của mình trong quản lý hành chính nhà nước theo quy định của pháp luật⁴.

⁴ Viện Khoa học pháp lý - Bộ Tư pháp, *Từ điển Luật học*, Nxb. Tư Pháp - Nxb. Từ điển bách khoa, năm 2006, tr. 728.

SỐ ĐẶC BIỆT CHÀO MỪNG NGÀY BẦU CỬ ĐẠI BIỂU QUỐC HỘI KHÓA XVI VÀ ĐẠI BIỂU HỘI ĐỒNG NHÂN DÂN CÁC CẤP NHIỆM KỲ 2026-2031

Thông qua định nghĩa về thủ tục hành chính, có thể hiểu, thủ tục khiếu nại trong hoạt động bầu cử là toàn bộ trình tự và cách thức thực hiện quyền khiếu nại và giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử do pháp luật quy định. Đây không chỉ là phương thức bảo đảm thực hiện quyền khiếu nại của công dân mà qua đó, các chủ thể có thẩm quyền trực tiếp xem xét tính hợp pháp, hợp lý của các quyết định, hành vi đã được ban hành hoặc thực hiện trong hoạt động bầu cử.

Thứ tư, khiếu nại trong hoạt động bầu cử trên thực tế thường có sự giao thoa với tố cáo, phản ánh và kiến nghị. Hiện nay, các khái niệm về khiếu nại, tố cáo, kiến nghị, phản ánh tuy đã được giải thích nhưng nội hàm pháp lý vẫn có những sự giao thoa nhất định. Trên thực tế, các quyền này lại có thể chuyển hóa cho nhau. Do đó, với một công dân thực hiện quyền khiếu nại không chuyên sẽ rất khó nhận diện để đề đạt ý định của mình rõ ràng với chủ thể có thẩm quyền. Cụ thể, người khiếu nại không biết lựa chọn cách giải quyết các yêu cầu của mình theo thủ tục nào: khiếu nại, tố cáo, phản ánh, kiến nghị? Cho nên, trong đơn thường ghi nhiều nội dung cùng một lúc. Bên cạnh đó, có thể người khiếu nại cho rằng, việc giải quyết khiếu nại thiếu khách quan, không bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của mình hoặc vụ việc đã được giải quyết hết thẩm quyền mà pháp luật quy định nhưng người khiếu nại không muốn khởi kiện tại Tòa án (vì các lý do khác nhau như phải chịu án phí, căn cứ pháp lý không vững chắc, bị chi phối bởi quan niệm “vô phúc đáo tụng đình”...), họ thường lựa chọn việc ghi thêm nội dung tố cáo vào đơn. Sau đó, nội dung đơn (vừa có khiếu nại, vừa có tố cáo) sẽ được gửi đến nhiều nơi.

Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định công dân có quyền khiếu nại sau:

Một là, khiếu nại danh sách cử tri.

Theo Điều 33 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), khi kiểm tra danh sách cử tri, nếu phát hiện có sai sót thì trong thời hạn 30 ngày kể từ ngày niêm yết, công dân có quyền khiếu nại với cơ quan lập danh sách cử tri. Cơ quan lập danh sách cử tri phải giải quyết khiếu nại trong thời hạn 05 ngày kể từ ngày nhận được khiếu nại. Trường hợp người khiếu nại không đồng ý về kết quả giải quyết khiếu nại hoặc hết thời hạn giải quyết mà khiếu nại không được giải quyết thì có quyền khởi kiện tại Tòa án nhân dân theo quy định của pháp luật về tố tụng hành chính.

Hai là, khiếu nại về người ứng cử, lập danh sách người ứng cử.

Theo Điều 61 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), công dân có quyền khiếu nại về những sai sót trong việc lập danh sách những người ứng cử. Cụ thể, trường hợp công dân khiếu nại liên quan đến người ứng cử ĐBQH, việc lập danh sách những người ứng cử ĐBQH thì gửi khiếu nại đến Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, Hội đồng Bầu cử quốc gia (HĐBCQG). Trường hợp công dân khiếu nại liên quan đến người ứng cử đại biểu HĐND, việc lập danh sách những người ứng cử đại biểu HĐND ở cấp nào thì được gửi tới Ban bầu cử đại biểu HĐND ở cấp đó.

Ba là, khiếu nại về vận động bầu cử.

Theo Điều 62 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), công dân có quyền khiếu nại về những sai sót trong vận động bầu cử. Các khiếu nại liên quan đến vận động bầu cử sẽ được gửi đến Ủy ban bầu cử các cấp.

Bốn là, khiếu nại về kiểm phiếu.

Theo Điều 75 Luật Bầu cử ĐBQH và đại

biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), trong quá trình kiểm phiếu những khiếu nại tại chỗ về hành vi có dấu hiệu vi phạm pháp luật trong việc kiểm phiếu do Tổ bầu cử nhận, giải quyết và ghi nội dung giải quyết vào biên bản. Trong trường hợp Tổ bầu cử không giải quyết được thì phải ghi rõ ý kiến của Tổ bầu cử vào biên bản giải quyết khiếu nại, tố cáo và chuyển đến Ban bầu cử.

Năm là, khiếu nại về kết quả bầu cử.

Điều 87 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định: Khiếu nại về kết quả bầu cử ĐBQH phải được gửi đến HĐBCQG. HĐBCQG có trách nhiệm xem xét, giải quyết. Khiếu nại về kết quả bầu cử đại biểu HĐND phải được gửi đến Ủy ban bầu cử. Ủy ban bầu cử có trách nhiệm xem xét, giải quyết.

3. Giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử

Mô hình giải quyết khiếu nại ở nước ta được thiết kế trên cơ sở quan niệm tạo cơ hội tự phê bình cho những cơ quan, cá nhân bị khiếu nại. Nói cách khác, mô hình giải quyết khiếu nại tạo điều kiện cho cơ quan nhà nước, người có thẩm quyền tự xem xét lại các quyết định, hành vi mà mình đã ban hành hoặc thực hiện để giải quyết nó linh hoạt, hiệu quả, bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của công dân theo tinh thần Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân và vì Nhân dân.

Pháp luật hiện hành chưa đưa ra một định nghĩa riêng về giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử. Tuy nhiên, trên cơ sở lý luận và quy định của pháp luật khiếu nại nói chung, có thể đưa ra khái niệm giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử. Theo đó, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là việc chủ thể có thẩm quyền theo quy định của pháp luật thụ lý, xác minh, kết luận và ra quyết định giải quyết khiếu nại theo thủ tục

do pháp luật quy định các khiếu nại đối với quyết định, hành vi trong hoạt động bầu cử khi công dân có căn cứ cho rằng quyết định, hành vi đó là trái pháp luật, xâm phạm đến quyền và lợi ích hợp pháp của mình.

Về bản chất, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là giải quyết sự bất đồng trong mối quan hệ giữa Nhà nước với công dân phát sinh trong mối quan hệ pháp luật bầu cử. Do đó, nó có các đặc điểm sau:

Thứ nhất, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là một trong những nội dung pháp lý quan trọng nhằm bảo đảm quyền bầu cử, quyền ứng cử và quyền khiếu nại của công dân.

Thứ hai, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là một quá trình phức tạp trong việc áp dụng pháp luật.

Đây là một đặc trưng nổi bật của giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử so với giải quyết khiếu nại trong các lĩnh vực khác. Cũng như giải quyết khiếu nại nói chung, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử bắt đầu từ việc tiếp nhận nội dung khiếu nại thông qua đơn khiếu nại. Sau khi tiếp nhận thì phần quan trọng nhất là kiểm tra lại tính hợp pháp và hợp lý của quyết định, hành vi bị khiếu nại. Để ban hành một quyết định giải quyết, chủ thể có thẩm quyền phải tiến hành hàng loạt các hoạt động cụ thể liên quan đến thẩm tra, xác minh các chứng cứ. Do đó, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là một quá trình phức tạp trong việc áp dụng pháp luật.

Thứ ba, giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử được thực hiện trong một khoảng thời gian tương đối ngắn với thủ tục khá đơn giản. Do bầu cử là hoạt động chỉ diễn ra trong một giai đoạn nhất định nên Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) đơn giản hóa quy

SỐ ĐẶC BIỆT CHÀO MỪNG NGÀY BẦU CỬ ĐẠI BIỂU QUỐC HỘI KHÓA XVI VÀ ĐẠI BIỂU HỘI ĐỒNG NHÂN DÂN CÁC CẤP NHIỆM KỲ 2026-2031

định về thủ tục giải quyết khiếu nại. Theo đó, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) không quy định về hình thức khiếu nại; các hoạt động thu thập thông tin, xác minh... giải quyết khiếu nại, tố cáo. Bên cạnh đó, các thời hạn khiếu nại và giải quyết khiếu nại, tố cáo cũng được rút ngắn.

Thứ tư, mỗi quan hệ phối hợp trong quá trình giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử là rộng khắp, đa chiều và nhiều tầng nấc. Để giải quyết một vụ việc khiếu nại trong hoạt động bầu cử có thể có rất nhiều cơ quan, tổ chức tham gia. Cụ thể là cấp ủy với vai trò lãnh đạo trực tiếp, toàn diện hoạt động giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử. Ngoài ra, còn có sự phối hợp của các cơ quan hữu quan trong quá trình thẩm định, xác minh hồ sơ, chứng cứ.

Giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử đòi hỏi xác định chính xác chủ thể có thẩm quyền giải quyết khiếu nại cũng như thủ tục giải quyết. Theo đó, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) cũng có những quy định cụ thể về thẩm quyền giải quyết khiếu nại và thủ tục giải quyết trong hoạt động bầu cử. Cụ thể:

- *Thẩm quyền giải quyết khiếu nại đối với khiếu nại danh sách cử tri*: Khiếu nại danh sách cử tri được gửi đến cơ quan lập danh sách cử tri. Cơ quan lập danh sách cử tri phải giải quyết khiếu nại. Theo Điều 31 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), cơ quan lập danh sách cử tri là Ủy ban nhân dân (UBND) cấp xã (danh sách cử tri do UBND cấp xã lập theo từng khu vực bỏ phiếu) và Chỉ huy đơn vị vũ trang nhân dân (danh sách cử tri trong đơn vị vũ trang nhân dân do chỉ huy đơn vị lập theo đơn vị vũ trang nhân dân để đưa vào danh sách cử tri của

khu vực bỏ phiếu nơi đơn vị đóng quân). Như vậy, thẩm quyền giải quyết khiếu nại đối với khiếu nại danh sách cử tri sẽ thuộc về UBND cấp xã hoặc Chỉ huy đơn vị vũ trang nhân dân. Về thủ tục, khi nhận được khiếu nại về danh sách cử tri thì cơ quan lập danh sách cử tri phải ghi vào sổ những khiếu nại đó. Trong thời hạn 05 ngày kể từ ngày nhận được khiếu nại, cơ quan lập danh sách cử tri phải giải quyết và thông báo cho người khiếu nại biết kết quả giải quyết. Người khiếu nại danh sách cử tri chỉ được khiếu nại một lần. Trong trường hợp không đồng ý về kết quả giải quyết khiếu nại thì không có quyền khiếu nại lần hai mà chỉ có quyền khởi kiện tại Tòa án nhân dân theo quy định của pháp luật về tố tụng hành chính.

- *Thẩm quyền giải quyết khiếu nại về người ứng cử, lập danh sách người ứng cử*: Trường hợp công dân khiếu nại liên quan đến người ứng cử ĐBQH, việc lập danh sách những người ứng cử ĐBQH thì gửi khiếu nại đến Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, HĐBCQG. Trường hợp người khiếu nại không đồng ý với kết quả giải quyết của Ban bầu cử thì có quyền khiếu nại đến HĐBCQG. Quyết định của HĐBCQG là quyết định cuối cùng. Như vậy, thẩm quyền giải quyết khiếu nại về người ứng cử, lập danh sách người ứng cử có thể thuộc một trong ba chủ thể là Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, HĐBCQG. Trong trường hợp Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh giải quyết khiếu nại lần đầu mà người khiếu nại không đồng ý với kết quả giải quyết thì có quyền khiếu nại đến HĐBCQG. HĐBCQG sẽ tiếp tục giải quyết và quyết định của HĐBCQG là quyết định cuối cùng. Nếu như khiếu nại về người ứng cử, lập danh sách người ứng cử thuộc thẩm quyền giải quyết của HĐBCQG và HĐBCQG đã giải quyết thì người khiếu

SỐ ĐẶC BIỆT CHÀO MỪNG NGÀY BẦU CỬ ĐẠI BIỂU QUỐC HỘI KHÓA XVI VÀ ĐẠI BIỂU HỘI ĐỒNG NHÂN DÂN CÁC CẤP NHIỆM KỲ 2026-2031

nại sẽ không được tiếp tục khiếu nại bởi Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) đã quy định “*quyết định của HĐBCQG là quyết định cuối cùng*”. Với quy định này, có thể hiểu, quyết định giải quyết khiếu nại về người ứng cử, lập danh sách người ứng cử của HĐBCQG dù trong trường hợp nào cũng là quyết định “chung thẩm”.

Tương tự, trường hợp công dân khiếu nại liên quan đến người ứng cử đại biểu HĐND, việc lập danh sách những người ứng cử đại biểu HĐND ở cấp nào thì được gửi tới Ban bầu cử đại biểu HĐND ở cấp đó. Trường hợp người khiếu nại không đồng ý với kết quả giải quyết của Ban bầu cử thì có quyền khiếu nại đến Ủy ban bầu cử ở cấp tương ứng. Quyết định của Ủy ban bầu cử là quyết định cuối cùng. Như vậy, người khiếu nại liên quan đến người ứng cử đại biểu HĐND, việc lập danh sách những người ứng cử đại biểu HĐND sẽ được thực hiện 02 lần khiếu nại. Việc khiếu nại lần đầu thuộc thẩm quyền giải quyết của Ban bầu cử đại biểu HĐND cùng cấp. Trường hợp không đồng ý với kết quả giải quyết của Ban bầu cử thì có quyền khiếu nại lần hai đến Ủy ban bầu cử ở cấp tương ứng. Quyết định của Ủy ban bầu cử là quyết định cuối cùng;

Cần lưu ý, trong thời hạn 10 ngày trước ngày bầu cử, HĐBCQG, Ủy ban bầu cử, Ban bầu cử ngừng việc xem xét, giải quyết mọi khiếu nại về người ứng cử và việc lập danh sách những người ứng cử. Trong trường hợp này, HĐBCQG, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, Ủy ban bầu cử ở xã chuyển toàn bộ hồ sơ về khiếu nại chưa được giải quyết đến Ủy ban Thường vụ Quốc hội (đối với bầu cử ĐBQH) hoặc Thường trực HĐND khóa mới ở cấp tương ứng (đối với bầu cử đại biểu HĐND) để tiếp tục xem xét, giải quyết theo thẩm quyền.

- *Thẩm quyền giải quyết khiếu nại về vận động bầu cử*: Theo Điều 61 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), các khiếu nại liên quan đến vận động bầu cử sẽ được gửi đến Ủy ban bầu cử các cấp. Như vậy, Ủy ban bầu cử các cấp là chủ thể có thẩm quyền giải quyết khiếu nại liên về vận động bầu cử.

- *Thẩm quyền giải quyết khiếu nại về kiểm phiếu*: Khiếu nại tại chỗ về hành vi có dấu hiệu vi phạm pháp luật trong việc kiểm phiếu do Tổ bầu cử giải quyết. Như vậy, thẩm quyền giải quyết khiếu nại về kiểm phiếu thuộc về Tổ bầu cử. Tuy nhiên, trường hợp Tổ bầu cử không giải quyết được thì phải ghi rõ ý kiến của Tổ bầu cử vào biên bản giải quyết khiếu nại và chuyển đến Ban bầu cử.

- *Thẩm quyền giải quyết khiếu nại về kết quả bầu cử*: Khiếu nại kết quả bầu cử thuộc thẩm quyền giải quyết của HĐBCQG. Theo đó, khiếu nại về kết quả bầu cử ĐBQH phải được gửi đến HĐBCQG chậm nhất là 05 ngày kể từ ngày công bố kết quả bầu cử ĐBQH. HĐBCQG sẽ xem xét và giải quyết khiếu nại trong thời hạn 30 ngày kể từ ngày nhận được khiếu nại. Người khiếu nại kết quả bầu cử ĐBQH chỉ được khiếu nại một lần vì quyết định giải quyết khiếu nại của HĐBCQG là quyết định cuối cùng.

Tương tự, khiếu nại về kết quả bầu cử đại biểu HĐND phải được gửi đến Ủy ban bầu cử chậm nhất là 05 ngày kể từ ngày công bố kết quả bầu cử đại biểu HĐND. Ủy ban bầu cử có trách nhiệm xem xét và giải quyết khiếu nại về kết quả bầu cử đại biểu HĐND trong thời hạn 20 ngày kể từ ngày nhận được khiếu nại. Người khiếu nại kết quả bầu cử đại biểu HĐND chỉ được khiếu nại một lần vì quyết định giải quyết khiếu nại của Ủy ban bầu cử là quyết định cuối cùng.

4. Một số bất cập của quy định pháp luật về giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử và kiến nghị hoàn thiện

Thứ nhất, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) tuy có quy định về thẩm quyền giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử nhưng lại không rõ đây là thẩm quyền của cá nhân hay thẩm quyền của cơ quan, tổ chức. Theo Luật Khiếu nại năm 2011 (sửa đổi, bổ sung năm 2013, 2025), chủ thể có thẩm quyền giải quyết khiếu nại bao giờ cũng thuộc về cá nhân chứ không thuộc về cơ quan, tổ chức⁵. Điều này được thể hiện cụ thể trong các điều khoản về thẩm quyền giải quyết khiếu nại quy định từ Điều 17 đến Điều 26 Luật Khiếu nại năm 2011 (sửa đổi, bổ sung năm 2013, 2025). Như đã trình bày, thẩm quyền giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử rất đa dạng, bao gồm HĐBCQG, Ủy ban bầu cử, Ban bầu cử, Tổ bầu cử, cơ quan lập danh sách cử tri (UBND cấp xã, Chỉ huy đơn vị vũ trang nhân dân). Tuy nhiên, thẩm quyền giải quyết khiếu nại là thẩm quyền tập thể (thuộc về cơ quan, tổ chức) hay thẩm quyền của cá nhân (cá nhân người đứng đầu) thì cần được làm rõ.

Theo tác giả, HĐBCQG hoạt động theo chế độ tập thể, quyết định theo đa số⁶. Do đó, có thể suy luận rằng, thẩm quyền giải quyết khiếu nại của HĐBCQG là thẩm quyền của tập thể. Tuy nhiên, pháp luật cần quy định rõ ràng và cụ thể chứ không thể suy luận. Vì vậy, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) cần quy định cụ thể thẩm quyền giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử của HĐBCQG là thẩm quyền của tập thể chứ không phải của cá nhân người đứng đầu. Tương tự, khoản

1 Điều 26 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) cũng quy định: “*các tổ chức phụ trách bầu cử ở địa phương hoạt động theo chế độ tập thể, quyết định theo đa số*”. Do đó, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) cũng cần minh định thẩm quyền giải quyết khiếu nại trong hoạt động bầu cử của các tổ chức phụ trách bầu cử ở địa phương (Ủy ban bầu cử, Ban bầu cử, Tổ bầu cử) là thẩm quyền của tập thể chứ không phải của cá nhân người đứng đầu.

Đối với thẩm quyền giải quyết khiếu nại danh sách cử tri thì Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định thuộc về cơ quan lập danh sách cử tri - tức là UBND cấp xã và Chỉ huy đơn vị vũ trang nhân dân. UBND cấp xã tuy hoạt động theo nguyên tắc tập thể lãnh đạo nhưng vai trò của người đứng đầu - tức Chủ tịch UBND cấp xã rất quan trọng. Do đó, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) có thể quy định rõ thẩm quyền giải quyết khiếu nại danh sách cử tri sẽ thuộc về Chủ tịch UBND cấp xã nơi lập danh sách cử tri. Quy định này tạo sự thống nhất với Luật Khiếu nại năm 2011 (sửa đổi, bổ sung năm 2013, 2025) bởi theo Luật này thì thẩm quyền giải quyết khiếu nại luôn thuộc về cá nhân Chủ tịch UBND cấp xã chứ không thuộc về tập thể UBND cấp xã. Bên cạnh đó, quy định “*Chủ tịch UBND cấp xã có thẩm quyền giải quyết khiếu nại danh sách cử tri*” cũng tạo ra sự nhất quán với thẩm quyền giải quyết khiếu nại danh sách cử tri trong đơn vị vũ trang nhân dân là thẩm quyền cá nhân thuộc về Chỉ huy đơn vị vũ trang nhân dân. Do đó, tác giả kiến nghị sửa đổi Điều

⁵ Cao Vũ Minh, *Để khiếu nại xứng tầm là một quyền hiến định*, Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 10, năm 2012, tr. 60.

⁶ Điều 13 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) quy định: “*HĐBCQG hoạt động theo chế độ tập thể, quyết định theo đa số*”.

33 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 sửa đổi, bổ sung năm 2025) như sau: “*Khi kiểm tra danh sách cử tri, nếu phát hiện có sai sót thì trong thời hạn 30 ngày kể từ ngày niêm yết, công dân có quyền khiếu nại với người đứng đầu cơ quan lập danh sách cử tri. Cơ quan lập danh sách cử tri phải ghi vào sổ những khiếu nại đó. Trong thời hạn 05 ngày kể từ ngày nhận được khiếu nại, người đứng đầu cơ quan lập danh sách cử tri phải giải quyết và thông báo cho người khiếu nại biết kết quả giải quyết*”.

Thứ hai, theo Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), trường hợp công dân khiếu nại liên quan đến người ứng cử ĐBQH, việc lập danh sách những người ứng cử ĐBQH thì gửi khiếu nại đến Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, HĐBCQG. Như vậy, thẩm quyền giải quyết khiếu nại liên quan đến người ứng cử ĐBQH, việc lập danh sách những người ứng cử ĐBQH sẽ thuộc về một trong ba chủ thể là Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, HĐBCQG. Tuy nhiên, Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) lại không phân định thẩm quyền giải quyết. Việc không phân định thẩm quyền giải quyết khiếu nại có thể dẫn đến nhiều bất cập. Dưới góc độ của chủ thể khiếu nại, người khiếu nại sẽ không biết được khiếu nại này thuộc thẩm quyền giải quyết của Ban bầu cử ĐBQH hay của Ủy ban bầu cử ở tỉnh hay của HĐBCQG để gửi đơn đến đúng chủ thể có thẩm quyền giải quyết. Dưới góc độ của chủ thể giải quyết khiếu nại cũng sẽ gặp vướng mắc bởi sự chông chéo về phạm vi và đối tượng giải quyết. Ở chiều ngược lại, hoàn toàn có thể xảy ra tình trạng “bỏ lọt” thẩm quyền, tức là có khiếu nại nhưng không biết thuộc thẩm quyền giải

quyết của chủ thể nào. Do đó, tác giả kiến nghị sửa đổi Điều 61 Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) theo hướng phân định rõ ràng thẩm quyền giải quyết khiếu nại của Ban bầu cử ĐBQH, Ủy ban bầu cử ở tỉnh, HĐBCQG. Theo đó, cần làm rõ những khiếu nại nào thuộc thẩm quyền giải quyết của Ban bầu cử ĐBQH, những khiếu nại nào thuộc thẩm quyền giải quyết của Ủy ban bầu cử ở tỉnh. Bên cạnh đó, cần làm rõ những khiếu nại nào thuộc thẩm quyền giải quyết của HĐBCQG. Một khi xác định khiếu nại nào thuộc thẩm quyền giải quyết của HĐBCQG thì người khiếu nại chỉ được khiếu nại một lần. Kết quả giải quyết khiếu nại của HĐBCQG là quyết định sơ thẩm đồng thời chung thẩm. Còn nếu, khiếu nại nào thuộc thẩm quyền giải quyết của Ban bầu cử ĐBQH hay của Ủy ban bầu cử ở tỉnh thì người khiếu nại mới khiếu nại được lần hai. Theo đó, nếu không đồng ý với kết quả giải quyết của Ban bầu cử, Ủy ban bầu cử thì có quyền khiếu nại lần hai đến HĐBCQG và quyết định của HĐBCQG là quyết định cuối cùng.

Thứ ba, theo Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025), thẩm giải quyết khiếu nại về vận động bầu cử ở địa phương thuộc thẩm quyền của Ủy ban bầu cử các cấp. Tuy nhiên, thủ tục, thời hạn giải quyết như thế nào thì không có quy định cụ thể trong Luật Bầu cử ĐBQH và đại biểu HĐND năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2025)⁷. Tương tự, thẩm quyền giải quyết khiếu nại về kiểm phiếu tuy đã được quy định nhưng thủ tục, thời hạn giải quyết như thế nào thì cũng không rõ ràng. Do đó, tác giả kiến nghị quy định rõ về thủ tục và thời hạn giải quyết nhằm bảo đảm hiện thực hóa quyền khiếu nại về vận động bầu cử của công dân.

⁷ Nguyễn Ngọc Bích, *Khiếu nại, tố cáo trong bầu cử đại biểu Quốc hội và đại biểu Hội đồng nhân dân các cấp*, Tạp chí Nghiên cứu lập pháp, số 05, năm 2021, tr. 7.

5. Kết luận

Quyền khiếu nại, xét về bản chất là một “quyền kép”. Trước hết, đó là quyền để bảo vệ quyền, với ý nghĩa đó, nó là bảo đảm pháp lý cho mọi quyền và tự do cá nhân. Kế đến, nó là quyền để thực hiện sự kiểm tra, giám sát hoạt động của Nhà nước⁸. Trong hoạt động bầu cử, việc đâu đó xảy ra các sai sót là không thể tránh khỏi. Các cơ quan có thẩm quyền có thể phát hiện ra các sai sót trong bầu cử bằng nhiều hoạt động khác nhau như: giám sát, kiểm tra, thanh tra..., nhưng với số lượng cử tri đông đảo, sinh sống, làm việc ở khắp các địa bàn, các cơ quan nhà nước khó lòng phát hiện tất cả các sai sót. Do đó, thừa nhận quyền khiếu nại

trong hoạt động bầu cử là một cách thức hữu hiệu để công dân tham gia sâu, rộng, tích cực vào bầu cử. Khi công dân tích cực tham gia, theo dõi chặt chẽ các diễn biến của hoạt động bầu cử, mới có thể phát hiện những sai sót và thực hiện quyền khiếu nại. Như vậy, các quy định về quyền khiếu nại của công dân đã góp phần động viên cử tri tham gia “giám sát” hoạt động bầu cử. Tuy nhiên, với một số bất cập đã phân tích, các quy định về khiếu nại và giải quyết khiếu nại trong pháp luật bầu cử cần được sửa đổi, bổ sung nhằm hiện thực hóa quyền khiếu nại của công dân, từ đó góp phần bảo đảm tính dân chủ, công bằng, khách quan và liêm chính của toàn bộ quy trình của hoạt động bầu cử■

⁸⁾ Nguyễn Cửu Việt, *Giáo trình Luật Hành chính Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, năm 2013, tr. 671.

VAI TRÒ CỦA HỘI ĐỒNG BẦU CỬ... (tiếp theo trang 29)

Thứ ba, chuẩn bị nền tảng pháp lý cho bầu cử số. Trong bối cảnh chuyển đổi số, pháp luật về bầu cử cần từng bước mở rộng phạm vi điều chỉnh sang các vấn đề mới như quản trị dữ liệu bầu cử, tiêu chuẩn công nghệ bầu cử và cơ chế giám sát nền tảng số. Trong quá trình này, HĐBCQG có thể được định vị là thiết chế trung tâm trong quản trị hệ sinh thái bầu cử số, với vai trò điều phối, giám sát và bảo đảm tính toàn vẹn của quá trình bầu cử trong môi trường số.

Như vậy, việc hoàn thiện pháp luật về HĐBCQG không chỉ nhằm củng cố một thiết chế cụ thể mà còn góp phần nâng cao chất lượng thể chế bầu cử nói chung. Trong bối cảnh chuyển đổi Nhà nước pháp quyền hiện đại, việc nâng cao mức độ thể chế hóa, chuyên nghiệp hóa và hiện đại hóa thiết chế quản lý bầu cử sẽ là yếu tố quan trọng bảo

đảm tính khách quan và tính chính danh của bầu cử trong dài hạn.

6. Kết luận

HĐBCQG là thiết chế hiến định quan trọng trong bức tranh thể chế bầu cử của Việt Nam. Các cải cách pháp luật năm 2025 đã góp phần củng cố đáng kể vị trí pháp lý và cơ chế vận hành của thiết chế này, qua đó tăng cường tính khách quan thể chế của bầu cử. Tuy nhiên, trước yêu cầu nâng cao chất lượng dân chủ và sự xuất hiện của các thách thức mới như bầu cử số, mô hình HĐBCQG cần tiếp tục được hoàn thiện theo hướng tăng cường hơn nữa tính độc lập, chuyên nghiệp hóa thiết chế và mở rộng năng lực quản trị bầu cử hiện đại. Đây là điều kiện quan trọng để bảo đảm tính khách quan và tính liêm chính của bầu cử trong bối cảnh phát triển mới■